Чурапчыга күн тахсар !

САҺА ОЛОХ

Чурапчы улууһун хаһыата

ХАҺЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЬЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

12+

2014 сыл Сэтинньи 11 күнэ ОПТУОРУННЬУК №160 (10979)

Олонхо ыһыаҕын көрсө

"МУНХА ОЛОНХОТУН" ТЭРЭЭҺИНИТТЭН

Сэтинньи ый 7-8 күннэригэр Хайахсыт нэһилиэгэр хаһыс да тогүлүн республикатааҕы «Мунха олонхото» фестиваль сүрдээх тэрээһиннээхтик буолан аста. Чурапчы улууһугар биллиэн биллибит, аатырбыт олонхоһут Иннокентий Гурьевич Теплоухов-Тимофеев («Куруубай Хаанпаах Кулун Куллустуур», «Эриэн таба аттаах Энэлэй Баатыр») тороон-үөскээн ааспыт түөлбэтэ буолар.

Фестиваль сүрүн тэрийээччилэринэн, көҕүлээччилэринэн Чурапчы улууһун делегациятын салайаачыта, СР үтүөлээх үлэһитэ Зоя Гаврильевна Сысолятина, улуустааҕы «Олонхо» ассоциациятын бэрэссэдээтэлэ Валерий Петрович Герасимов, Дьокуускайтан М.К. Аммосов аатынан ХИФУ профессордара – п.н.к. Г.С. Попова – Санаайа, Олонхо ассоциациятын эпиэттээх сэкирэтээрэ Е.Н. Протодьяконова, «Кыым» хаһыат суруналыыһа, «Бэлэм буол» хаһыат кылаабынай редактора И.Е. Оконешников, ону таһынан улууспут олонхоһута, 87 саастаах ытык кырдьаҕас Николай Петрович Тарасов, Чурапчы улууһуттан К.М. Тарабукина, Н.М. Заболоцкая, Е.В. Пудов, И.Д. Захарова, Л.А. Пермякова, Амма улууһуттан М.А. Марина, А.А. Федорова, О.А. Михайлова буоллулар.

Олонхоһуттары истиэх иннинэ, мангнай, Афанасий Петрович Илларионов аатынан оскуола иһинэн тэриллибит Николай Васильевич Лукин аатынан музейга сылдьан, нэһилиэк олоҕуттан олус интэриэһинэй иһитиннэриилэри Мария Николаевна Петроваттан иһиттибит.

Кыттаачылар тустарынан этэр эбит буоллахха, Мэнэ-Ханалас улууһуттан үс олонхоһут «Күн Эрэли», «Кулан Быыртай бухатыыр», «Ньургун Боотур» олонхоттон быһа тардыылары, Амма улууһуттан эмиэ үс олонхоһут Т.В. Захаров-Чээбий, «Ала Булкун» олонхоттон бөлөҕүнэн, Чурапчы Мырылатыттан сэттэ киһилээх састаап К.Л. Федоров-Көскөйө Көстөкүүн «Күн Тэгиэримэ» олонхотуттан быһа тардыыны толордулар.

Бэрт интэриэһинэй кэпсэтиһии, ырытыһыы «Күө-дьаа киэһэтигэр» буолан аста. Г.С. Попова-Санаайаны, Е.Н. Протодьяконованы олохтоох нэһилиэк дьоно, Хадаар нэһилиэгиттэн ыалдьыттар Петр Николаевич Титов, Ылдьаа Мишкин үөрэ-көтө көрүстүлэр, тула олорон, ирэ-хоро кэпсэттилэр. Ол кэннэ Мырыла нэһилиэгин Д.М. Васильев аатынан Сынньалаҥ киинин иһинэн тэриллибит анал бөлөх (дириэктэр-салайаачы Елена Васильевна Захарова) Мырыла нэһилиэгин олохтоох олонхоһутун В.К. Лукин-Көскөйө Көстөкүүн «Күн Тэгиэримэ» олонхотун оруолунан бэрт чаҕылхайдык толорон иһитиннэрдилэр. Бөлөх састаабыгар олонхо куруһуогун салайаачыта Никита Борисович Семенов, 11-с кылаас үөрэнээччитэ Айаал Богатырев, 6-с кылаас үөрэнээччитэ Дьулус Кронников, бааһынай хаһаайыстыба салайаачыта Александр Михайлович Иванов, Сынньалаҥ киинин уус-уран салайаачыта Антонина Владимировна Анисимова, оскуола фольклорнай куруһуогун салайаачыта Лена Егоровна Яковлева, олохтоох бальыыһа үлэһитэ Татьяна Петровна Красильникова киирдилэр.

Фестиваль иккис күнүгэр сарсыарда Туора Күөлгэ ыалдьыттар, олонхоһуттар, мунха салайаачылара түмүстүлэр. Уопсайа 6 мунха түстэ. Мууска аньыы түһүөн иннинэ, мунха алгыһын, сиэрин-туомун В.П. Герасимов ыытта. Улуус Аҕа баһылыга А.Т. Ноговицын, Саха Республикатын үтүөлээх үлэһитэ З.Г. Сысолятина, профессор Г.С. Попова-Санаайа, Ойуунускай аатынан бириэмийэ лауреата Е.Н. Протодьяконова, нэһилиэк баһылыга А.П. Дорофеев олохтоохтору, кыттаачылары итии-истин тылларынан эҕэрдэлээтилэр, ситиһиини баҕардылар. Эбиэттэн киэһэ мунха барыта тахсан, Эбэ көмүс хатырыктааҕыттан дэлэйдик бэрсэн, дьон-сэргэ туттуута-хаптыыта улам сытыырхайан, үөрүү-көтүү үксээтэ. Улуус эдэр ыччатын салалтатын көҕүлээһининэн, «Хаатынканы ыраахха бырабыы», эр дьоннго хамаанданан «Хомуур тустуу» бэрт көхтөөхтүк ыытыллан, сэмэй бэлэхтэринэн наҕараадаланнылар. Эбэҕэ түспүт мунха бальыгыттан «мунха сокуонунан» ким даҕаны маппата, кэлбит дьоннго биир тэнник үллэрдилэр.

Фестиваль киэһээнги программатыгар кыайыылаахтары бэлиэтээһин буолла. Ол курдук, дьүүллүүр сүбэ быһаарыытынан анал бириистэринэн Амма улууһуттан "Оллоон" уонна Мырыла нэһилиэгин бөлөхтөрө бэлиэтэннилэр. Биирдиилээн толорооччуларга: Уус-Алдан Бороҕонугар музыка учуутальнан үлэлиир Виталий Никифоров ордук чорбойдо, Мэнэ-Ханаластан Анисия Степанова Ийэ олонхоһут Дарья Андреевна Томская аатынан бириийи ылла. Ону таһынан "Кэскиллээх олонхоһут" диэн анал аат Мэнэ-Ханаластан сылдьар Айталина Моякуноваҕа, "Дорҕоонноох тойуктаах олонхоһут" Чурапчы Арыылааҕыттан сылдьар Анатолий Захаровка туттарылыннылар.

Семен ЖЕНДРИНСКЭЙ.

Хоптоҕо нэһилиэгэ төрүттэммитэ 100 сылыгар

ҮБҮЛҮӨЙДЭЭХ НЭҺИЛИЭК ТҮБҮКТЭРЭ

Быйыл улууспут улахан нэһилиэктэриттэн биирдэстэрэ—Хоптоҕо төрүттэммитэ 100 сылын бэлиэтиир. Бу бэлиэ даатанан сибээстээн, үлэ-хамнас хайдах баран иһэрин туһунан нэһилиэк баһылыга Дмитрий Дмитриевич Дьячковскай билиһиннэрэр:

–Хоптоҕо нэһилиэгэ 1914 сыл сэтинньи 29 күнүгэр тэриллибитэ. Онон бу ый бүтүүтэ 100 сылын туолуоҕа. Бүгүнгү туругунан 1343 киһи олорор. Оскуолабытыгар 209 үөрэнээччилээхпит, агрооскуола быһыытынан үлэлиир, Иван Егорович Федосеев — Доосо аатынан. Икки уһуйаанаахпыт: „Ыллыкка" — 70, „Кэнчээригэ" — 25 оҕо сылдьар. 80-ча оҕо дьарыктанар музыкальнай оскуолалаахпыт, баян, фортепиано, хореография, вокал кылаастарыгар үөрэтэллэр. Бу тэриллэни А. П. Новгородов салайар. Улууска биир бастын үлэлээх 11 үлэһиттээх баһаарынай ДЕПОну Г. Г. Кузьмин салайар. Кинилэр сүрүн үлэлэрин таһынан нэһилиэккэ ыытыллар дьаһалларга актыыбынайдык кытталлар. П. Т. Пинигин аатынан элбэх функциялаах спортивнай саала (дириэктэр И. С. Посельскай) нэһилиэнньэ эт-хаан өттүнэн сайдыылаах буолуутугар үгүс өрүттээх үлэни тэрийэр. Араас күрэхтэһиилэри таһынан тустуу, волейбол, чэпчэки атлетика, саахымат филиаллара үлэлииллэр, итиннэ элбэх киһи дьарыктанар. Улуустааҕы комплекснай спартакиадаҕа билиннги туругунан үс иһигэр киирсэн иһэбит. „Үрдэл" культуурунай-эстетическэй киин (дириэктэр К. В. Пестерев) улууска культуура тэриллэриттэн биир уопуттаахтара, кырдьаҕастара. Итиннэ былырыын 25 сылын бэлиэтээбит народнай хор (сал. Ф. И. Попова), 40 сылын бэлиэтиир народнай театр ситиһиилээхтик үлэлииллэр, элбэх улуустааҕы, республикатааҕы көрүүлэр лауреаттарынан, дипломаннарынан буолаллар. Киин иһинэн „Өркөн" эр дьон, „Уйгууна", „Алаас кыргыттара", „Далбар" дьахталлар ансаамбыллара, бэтэрээннэр хордара бааллар. Нэһилиэнньэни хаачыйыыга 2 маҕаһыын, 10 куойкалаах бальыыһа, сибээс отделениета үлэлииллэр.

Нэһилиэккэ 10-тан тахса общественнай тэрилтэ үлэлиир. Ол курдук, Аҕа сүбэтэ, кырдьаҕастар Сэбиэттэрэ, дьахталлар кэмитиэттэрэ, спортивнай федерациялар сэбиэттэрэ, скандинавскай хаамыы, „Тускул" бэйэни салайыныы кулууптара, "Айар куттаахтар" түмсүүлэрэ о. д. а. Ордук үчүгэй үлэлээхтэринэн Л. Г. Кирсанова салайаачылаах дьахтар кэмитиэтэ, А. Н. Иванова салайаачылаах кырдьаҕастар Сэбиэттэрэ, Е. И. Корякин салайаачылаах Аҕа сүбэтэ, И. С. Посельскай салайаачылаах спортивнай федерациялар Сэбиэттэрэ, М. Т. Макарова салайаачылаах "Айар куттаахтар" түмсүүлэрэ буолаллар.

Нэһилиэнньэбит, сүнньүнэн, тыа хаһаайыстыбатынан дьарыктанар. 60908 гектар сирдээхпит, итинтэн 2634 гектар ходуһа сирэ, 849 гектар бааһына. Күһүннү өлөрүү иннинэ 2000-тан тахса сүөһүлээхпит, итинтэн 863 ынах, сылгыбыт ахсаана 1856 этэ. Быйыл 669 тонна үүтү ыыр былааммытын алтынньы ый түмүгүнэн 534 тоннаны ыаммыт 80 бырыһыан толордубут. Сайын Л. П. Осипова „Бырыы" сайылыкка бэйэтин сүөһүлэрин таһынан дьонтон ылан үлэлээтэ. Былааммыт туолбата буолуо, 90-тан тахса бырыһыанна тиэртэрбит дэһэбит. Барыта 21 бааһынай хаһаайыстыба баар. Үчүгэй үлэлээхтэринэн Л. П. Осипова, С. Н. Пестерев, С. Г. Габышев, А. А. Захаров, Н. Е. Сарғыдаев салайар хаһаайыстыбалара буолаллар. А.И. Посельская салайаачылаах ветуправление учаастага сүөһү, сылгы энчирээбэтин туһугар туруулаһан үлэлииллэр. Оттооһунна 3608 тонна былааммытын 3500 тоннанан толорбуппут. Сыл тахсар кыах баар. „Дьөһөгөй" бааһынай хаһаайыстыба (сал. А. Е. Луковцев) бааһынанан дьарыктанар, бурдук, хортуоппуй үүннэрэллэр. Быйыл 30 тонна хортуоппуйу ылла. Агрооскуола хаһаайыстыбатын, базатын кэнэтинэр. Сана типовой хотон туттан үлэҕэ киллэрдэ. Итиннэ сүөһү көрөллөрүн таһынан лаборатория үлэлэтэн үөрэнээччилэри үөрэтиэхтэрэ.

Нэһилиэнньэ олоҕо тупсарыгар сыллата үлэлэһэбит. Быйыл 29 ыал киин хочуолунайтан сылытыныыга киирдилэр. „Күнчээн" уһуйаанна улуус салалтата үбүлээһининэн 1,5 мөл. солк. суумалаах өрөмүөн ыыттардыбыт. Улуссаларбытын пааспардаттыбыт. Сана тутуллуохтаах балыыһабыт бырайыагын оноттордубут. Улуссаны түүннү сырдатыыга металлическай конструкцияҕа киириигэ бырайыагы бэлэмнэттибит.

Нэһилиэк төрүттэммитэ 100 сылын бэлиэтээһиннэ анал хамыыһыйа тэриллэн үлэлиир. Бу даатанан 100 дьаһалы былааннаабыппыт. Араас өрүттээх үлэлэргэн улаханнарынан улуус киинигэр биһиги нэһилиэкпит үбүлүөйүн бэлиэтээһини, бэйэбитигэр тэриллибит үбүлүөйдээх ыһыаҕы, нэһилиэк историятын көрдөрөр киинэ бэлэмнээһинин аатыахпын сөп. Бу ый 29 күнүгэр 100 сылбытын нэһилиэкпитигэр бэлиэтиэхпит.

Кэпсэттэ Алексей СЛЕПЦОВ.

Хоптоҕо нэһилиэгэ төрүттэммитэ 100 сылыгар

ОЛОҔУ-ДЬАҺАҔЫ ТУПСАРЫЫ СУОЛУНАН

Алгысчыт Н.П. Тарасов

Д.Д. Дьячковскай, А.Т. Ноговицын

Хоптоҕо нэһилиэгэ төрүттэммитэ 100 сылыгар анаммыт дьаһаллар былааннарыгар киллэриллибиттэргэн сэтинньи 8 күнүгэр икки үөрүүлээх дьаһал ыытылынна. Бу күн Дириҥ бөһүөлэгэр Тыа хаһаайыстыбатын күнүн бэлиэтээһин программатынан чааһынай ыаллары уунан итиҥнигэ киллэрии, олохтоох агроoскуола саҥа хотонун аһыы сиэрэ-туома буолла.

Улуус салалтата чааһынай дьиэлэри уунан итиҥнигэ ылыммыт программатын чэрчитинэн, Хоптоҕо нэһилиэгэ киин хочуолунайтан ыаллары холбогууга быйыл сайын былааннаах үлэни ыытта. Ол курдук, Маарыкчаан уулуссаттан 14 ыал, Комсомольскай уулуссаттан 13, Д. П. Лааһерап аатынан уулуссаттан 2, барыта 29 ыал итиҥнигэ холбонно.

Бу ыаллар итиҥнигэ холбонууларын бэлиэтиир үөрүүлээх чааска нэһилиэк баһылыга Д. Д. Дьячковскай, холбонууга киирбит ыаллар, улуус баһылыга А. Т. Ноговицын, улуус Сэбиэтин председателэ В. В. Гуляев, баһылыгы үпкэ уонна экономикаҕа солбуйааччы И. К. Матвеев, Тыа хаһаайыстыбатын управлениетын начальнига А. С. Филиппов, ОДьКХ ГУП Чурапчытааҕы филиалын начальнига Е. И. Саввин, улуус, нэһилиэк салалтатын үлэһиттэрэ, олохтоох нэһилиэнньэ кыттыһыы ылыылар.

Сиэри-туому аал уоту айах тутан, алгыс тылы этэн Н. П. Тарасов аста. Итиҥнигэ киирбит дьиэлэр иһигэс, бары өттүнэн чэбдик-ыраас, итиинэ олорооччулар дьоллоох-соргулаах буолалларыгар ырыатын-тойугун анаата.

Улуус баһылыга А. Т. Ноговицын быйылгы сылга улуус үрдүнэн чааһынай дьиэлэри итиҥнигэ холбооһунна программа, былаан ылынан үлэ күүскэ барбытын бэлиэтээтэ. Бу үлэҕэ нэһилиэктэр салалталара эппиэтинэстээхтик сыһыаннаспыттарын, бу күннэргэ үлэлэр түмүктэнэн эрэллэрин, барыта 360 ыал холбонуохтааҕын этэ. Хоптоҕо нэһилиэгэ 100 сыла туоларынан элбэх үлэ барда, салалта, олохтоох нэһилиэнньэ бу кэрэ-бэлиэ даатаны бэлиэтээһиҥҥэ эппиэтинэстээхтик, тэрээһиннээхтик кытынна диэтэ. Улуус дьаһалтатын грамотатынан уонна 20 тыһ. солк. харчынан нэһилиэк дьаһалтатын наҕараадалаата. Дьаһалта наҕараадатын И. И. Пестряков, Н. С. Родионов, Е. И. Саввин туттулар.

Нэһилиэк баһылыга Д. Д. Дьячковскай итиҥнигэ киириигэ ОДьКХ олохтоох филиалын үлэһиттэрэ, тустаах ыаллар олус үчүгэйдик үлэлээбиттэрин бэлиэтээтэ. Ол курдук, нэһилиэнньэ утары үбүлээһинин кэмигэр оҥорбутун, үлэни-хамнаһы тэрийиигэ харгыһа суох көмөлөспүтүн этэ. Улуус салалтата, ОДьКХ ГУП Чурапчытааҕы филиала үлэни хонтуруолга туппуттарын, көмөлөрүн иһин махтанна. Нэһилиэк дьаһалтатын махтал суруктарынан Е. И. Саввин, С. В. Петров, П. П. Кирсанов, Т. А. Попов, В. Т. Аммосов, о. д. а. наҕараадаланнылар.

Итиҥнигэ киирбиттэр ааттарыттан үлэ бэтэрээнэ, улуус Бочуоттаах гражданина С. И. Сергеев тыл этэ, нэһилиэк, улуус салалталарыгар дьон олорор усулуобуйатын тупсарыыга кыһамньыларын иһин махталын биллэрдэ.

***

Эмиэ бу күн олохтоох И. Е. Федосеев — Доосо аатынан орто оскуола саҥа хотонун үөрүүлээхтик аһыы буолла. Аныгылыы, типовой бырайыагынан оҥоһуллубут хотон Кунчугур алааһыгар тутуллубут. Педагогическай үлэ бэтэрээнэ К. К. Романов аал уоту айах тутан аһатта, алгыс тылы этэ. Кини алааска эрдэ тутуллубут тутуулар—колхуос, сопхуос хотоннорун, буойуна, о. д. а. үлэлээн ааспыт историяларын билиһиннэрдэ.

А. Т. Ноговицын бу саҥа тутуу аһыллыытынан эҕэрдэлээтэ, оскуола оҕолорун сахалар төрүт дьарыктара — сүөһү иитиитигэр үөрэтэргэ бу база бары өттүнэн хааччыллан, ситэн-хотон туһалыы турарыгар, улуус инникки сайдыытыгар олук уурсарыгар баҕатын тиэртэ, оскуола салалтатын махтал суруктарынан наҕараадалаата, микроволновай оһоҕу туттарда.

Оскуола дириэктэрэ Д. И. Попов бу тутууну ыытыыга үлэлээбит М. Д. Далбаев бириигээдэтигэр, оскуола эр дьонугар махталын биллэрдэ. Оскуола үлэтин-хамнаһын улуус салалтата мэлдьи интэриэһиргиирин, сүбэ-ама биэрэрин, көмөлөһөрүн, нэһилиэк салалтатыныын бииргэ сүбэлэһэн үлэлииллэрин, сүөһүнү атыылаһыыга анаан дьаһалта 300 тыһ. солк. биэрбитигэр улахан махталлаахтарын этэ. Итиэннэ Мэҥэ-Хаҥалас улууһун Тумулуттан 8 племенной сүөһүнү атыыласпыттар.

Үөрэх управлениетын начальнигын солбуйааччы Н. К. Иванова, нэһилиэк баһылыга Д. Д. Дьячковскай эҕэрдэ тылы эттилэр, бу саҥа база ситиһиилээхтик үлэлииригэр баҕардылар.

Оскуола үөрэнээччилэрэ саҥа хотон аһыллыытынан үөрүүлэрин үлэлэттэрин биллэрдилэр, эҕэрдэ нүөмэр көрдөрдүлэр.

Алексей СЛЕПЦОВ.

Оскуола дириэктэрэ Д.И. Попов (уҥа)

Кунчугур алааска саҥа хотон

Тэрилтэ түбүгэ

УУНУ ХАҺААНЫЫНЫ БЭРЭЭДЭКТИЭХПИТ

Илин эҥэр улуустартан саамай ута суох, кураан Чурапчы улууһа буолар, ол да иһин сотору-сотору улахан кураан сыллар кэлитэлээннэр, нэһилиэнньэ иһэр да, сүөһү да уулатар ута суох буолан, хаар уулаан, атын ыраах сирдэргэ уу баһар эбэтэр атын сиргэ көһөн оттуур, от атыылаһар кыһалҕаҕа кэлэрэ.

Чурапчы "Мелиорация" тэрилтэтэ 1973 сыллаахха тэриллибитэ. Онтон ыла улууска сир оҥоһуутугар, дулҕа ыраастааһыныгар, нүөлсүтэр, ардахтатар системэлэр тутууларыгар, тыаны солоон баайыннаны оҥоруута, күрүөлээһиҥҥэ, элбэх сыллаах от сиэмэтин ыһан ходуһаны төрдүттэн тупсарыыга үлэлээбитэ. 1984 сылтан саҥалаан уустук инженернэй, гидротехническэй тутуулары ылтан, Чурапчыга барыта 30 инженернэй, 42 искусственнай күөллэр оҥоһуллубуттара. Олор билигин оннуларын булан, уруккуттан баар күөллэр курдук буолан тураллар. Ити күөллэр бары элбэх уу кэлэригэр, автоматтаан, ута тахсар сирдээх гына оҥоһуллубуттара. Бу оҥоһуллубут күөллэргэ водохранилищеларга барылары гар Кэбээйи соботун ылыллыбыт; онтукабыт 3-4 сыл буолан баран, үөскээн, улаатан таҕыстылар.

Улууспут дьоно кыһыннары, сайыннары эмис балыгынан аһыыр буоллулар. Атын улуустар кытары балыктыы кэлэллэр. Күөллэрбитигэр кус-хаас таптаан түһэр буолла. Микроклимат биллэ тубуста.

2001 сыллаахха Лена – Туора Күөл (уһуна 149 км, туруору өксөйөр үрдүгэ 150 м, турбата 105 км, ханаала 44 км) водовод үлэҕэ киирэн, Өлүөнэ өрүс уутун Хайахсыкка аҕалбыппыт. 2004 сыллаахха өрүс ута Чурапчы күөлүгэр киирбитэ. Билигин Өлүөнэ уутун Хадаарга, Үрүҥ Күөл водохранилищетыгар киллэрэ турабыт. 1995 сыллаахха "Якутгипроводхоз" институт бырайыатынан 10-11 м дириҥнээх, 895 м усталаах ханааллы хаһан, Таатта үрэх уутун Чурапчы күөлүгэр киллэрэн турабыт. Онно аныан республикаҕа бастакынан 5 миэтэрэ диаметрдаах канадскай муостаны туппуппут. 1996-1997 сылларгаахха Уус-Алдан улууһугар баран, Өлүөнэ-Мүрү водовод тутуутугар Сыырдаах, Мүрү водохранилищеларын хаһан, ыраастаан оҥорбуппут. Турба барар трассатын, тыатын солоон, суолларын оҥорон биэрбиппит.

Улууспутугар нүөлсүтүүгэ үтүмэн элбэх үлэ ыытылынна уонна билигин даҕаны ыытыллыа турар. Маны таһынан Чурапчыга тутуллар бары улахан тутуулар: таас оскуолалар, олорор дьиэлэр, спортивнай саалалар, уһуйааннар, балыыһалар, хотоннор, спортивнай площадкалар, о.д.а. тутууларга барыларыгар актыыбынайдык кыттан, үлэлээн кэллибит.

Билигин үлэлиир тутулбут уларыйан, үп-харчы, тиэхиникэ бэриллиитэ барыта үөһэттэн дьаһаллар буолан, үбүлээһин кыратынан, хойутааһынынан, үлэ технологиятынан барыахтаах кэмигэр кыайан барбатынан, быстах үлэ барар эрэ кэмигэр контрагынан үлэлэтии түмүгэр үлэҕэ интэриэс сүтэн эрэр. Механизатордар ылар хамнастара атын тэрилтэ үлэһиттэринээҕэр лаппа кыра буолар. Үтүө кыахтаах, үчүгэй үлэһиттэрбит бары, атын тэрилтэлэргэ, чааһынайынан барыылара үксээтэ.

Ол да буоллар, Чурапчытааҕы мелиорация филиала 2014 сыллаах былыттары өрөмүөннээһин былаанын толордо. Ол курдук:

Болтоҥоҕо ыһыахтыыр сир быһыта – 3660 кубометр буор кутуллунна;

Хатылыга Лахалдьы быһыта – 3400 кубометр буор, 48 кубометр таас кутуллунна;

Одьулуунга Кытта Күрүөтүн быһыта – 1190 кубометр буор кутуллунна;

Сылаҥҥа Ойбон Күөл быһыта – 850 кубометр буор, 24 кубометр таас кутуллунна;

Хайахсыкка Тарҕыйах быһыта – 600 кубометр буор кутуллунна;

Сылаҥҥа Чыман сифоннаах быһыта, Болтоҥоҕо Кындал быһыта – 1000 кубометр буор, 24 кубометр таас кутуллуннулар;

Дириҥҥэ Чычаас быһытын тахсар сиригэр – 30 кубометр таас кутуллунна.

Бу нэһилиэктэр кыстыыр уунан хааччыллыннылар. 2014 сылга дулҕалаах сирдэри, дулҕаларыттан ыраастааһын үлэтэ, Нуучча үрэҕэр – 129 гектар сиргэ ыытылынна, өссө Бабаҕа үрэҕэр 50 гектар сиргэ ыытыллара былааннанар.

2015 сылга улахан үрэхтэр дулҕаларын астарыыны тохтотон, чугас сиргэ баайынай, чааһынай хаһаайыстыбаларга баар 5-10 гектардаах туһаныллар сирдэр оҥоһуллуллара былааннанар.

Билиҥҥи кэмнэ олорор сирбит ирбэт муута ирэн, элбэх тыа баһааллара кэннилэн, тайҕа ута киирэн суоллар алдьаныылара, дэриэбинэлэр ута барыылара Саха сирин үрдүнэн элбээтэ. Биир оннук көстүүнэн Сири Холлоҕос водохранилищетын тытын мууһа ирэн, уу тоҕо баран, Одьулуун нэһилиэгэ ута барбыта буолла. Онно Сири Холлоҕос шлюз-регулятора бириэмэтигэр аһаҕаһын үрдүгэн, олус элбэх уу, тыа баһаара барбыт сириттэн, Чаакыр дьүөдьэлэрин тоҕу көтөн кэлбититтэн, улаханнык тыаҕа тахсан халыйан, онно баар мууһу ирдэрэн, быһыт тулуйбутун үрдүгэн, тыанан тоҕу барыытын түмүгэр, экологическай катастрофа буолбута. Итини республика салалтатынан тэриллибит учуонайдар, салайааччылар, специалистар кыттыылаах улахан компетентнай хамыыһыйа лаказатан, холуобунай дьыала тэриллибэтэ (Акт технического расследования причин произошедшего на водохранилище Сири Холлоҕос от 10.07.2014 г. с. Халар, Чурапчинского улуса). Онон Сири Холлоҕос ута тоҕо барбытыгар "Мелиорация" тэрилтэ буруйа суоҕа лакаастанан турар.

Инникитин уутан сэрэхтээх буолууга, эрдэттэн сэртэр миэрэлэри ылан, наадата суох сирдэргэ баар уулары ыытарга үлэ күүскэ барыаҕа. Күһүн водохранилищелары өссө тогул көрийэн көрүү, үөрэтии, саасы халаан уутун аһарыыга ыытыллар үлэҕэ элбэх үп-харчы көрүллэрэ эрэйиллэр буолла. Бириэмэтигэр мытырыйаал таһыллан, дьүһүүрустуба, үлэлиир хамыыһыйа тэриллэн, бары түмсүүлээхтик үлэлэһиэхтээхпит наада.

В. Е. МАКАРОВ, РФ үтүөлээх инженер-мелиоратора, Чурапчы улууһун Бочуоттаах олохтооҕо.

Литературнай муннук

Жендринскэй Семен Александрович Үөһээ Бүлүү улууһун Нам нэһилиэгэр, 1984 сыл ыам ыйыгар төрөөбүтэ. 2001 сыллаахха Үөһээ Бүлүүтээҕи республиканскай гимназияны ситиһиилээхтик бүтэрэн, үс сыл Бүлүүтээҕи педколледжка саха филологиятын уонна культууратын отделениетыгар онтон салгыы кэтэхтэн, М.К. Аммосов аатынан Саха государственнай университетын филологиятын салаатын кыһыл дипломунан түмүктээбитэ. Суруйар идэнэн 2007 сыллаахтан саҕалаабыт. "Санаа кыыһа", "Гориктаах Вика" кэпсээннэрэ "Күрүлгэн" литературнай сурунаалга бэчээттэммиттэрэ, Армияҕа сулууспалыыр сылларыгар "Обрученные", "Слушай" диэн кэпсээннэр айыллыбыттара. 2012 сыллаахха Дьокуускай куоракка ыытыллыбыт "Осенний фолиант" диэн Россиятааҕы масштабтаах литературнай куонкуруска кыттан, финалга тахсан, Россия 24 бастыҥ эдэр суруйааччыларын ааттарыгар ааттаммыта. Билигин даҕаны айар-тутар үлэнэн утумнаахтык дьарыктанар. Чурапчы күтүөтэ, улуустааҕы "Саҥа олох" хаһыат корреспондена.

Сэмэн Жендринскэй

ӨР СЫЛЛААХ СҮРЭҒИМ БААҺА

(кэпсээн)

Миэхэ бу кыракый ахтыыны Наиль Нагимов диэн башкир киһитэ кэпсээбитэ. Олус сырдык, баай ис дууһалаах киһи… Кини 80-с сылларга Афганистанга хас даҕаны бойобуой сорудахтарга кыттыбыт, олох араас очурдарын, эрэйин-муҥун билбит, ураты дьылҕалаах башкир омугун биир чаҕылхай уола…

- Бу дьикти ис турук, ким эрэ иннигэр буруйдаах курдук буолуу ис санаата миигин өр сыллар тухары буулуур, оһуоба от ыйын 5 уонна алтыннь ый 16 күннэригэр. Дьинэр, бу эрэ күннэргэ диэн буолбатах, бу билигин буола турар бириэмэҕэ миигин бүүсбүтүннүү баһылыырга дылы.

Биир оннук үтүө киэһэ, сэрии ааспытын кэннэ дьэрэкээн уотунан-күөһүнэн биллибит «Гастроном» маҕаһыыныгар Ситников Колька ийэтэ мунгнааҕы көрсүбүттээҕим. Уһун, субуруйбут уочаракка туран эрэ тугу эрэ өр толкуйдаабыт, хойуоһурбут харахтарынан мин диэки көрөн ылбытыгар, мин хайдах даҕаны дорооболоспокко эрэ баран хааларым сатаммат курдуга. Миигин көрөн тута билбитэ, соһуйбут омунугар тутан турбут суумкатын төлө ыһыктаат, ытамньыйан барбыта.

Мин тугу гыныахпын билиминэ таастыы хатан, уолуйан туран хаалбытым. Тула турбут дьон тугу даҕаны өйдөөбөтөхтөрө: «Сордоох дьахтартан харчытын уордулар быһыылаах», - диэн толкуйдаатахтара, онтон кини дьон доппуруоһугар аахайбакка эрэ, иирбит кэриэтэ: «Араҕын миигиттэн!!! Тыытыман миигин!...» -- диэн хаһыытыыра.

Ол киэһэни быһа миэстэбин булумуна дөйбүт курдук сылдьыбытым. Мин истибиппинэн, Колька Афган сэриитин саҕаланыыта сырдык тыына быстыбыт этэ, мин ол кини кэннэ үс сылы быһа онно сылдьан, араас бойобуой сорудахтары толорбутум, ол да иһин мин ити кырдьаҕас дьахтар иннигэр хайдах эрэ буруйдаах, хаһан даҕаны төлөрүйбэт иэстээх курдук сананабын, барыларыгар -- өлбүттэргэ, билэр да, билбэт да дьонум иннилэригэр, ийэлэригэр, аҕаларыгар, оҕолоругар, ойохторугар.

Итинник саныырбын бэйэбэр кытары сатаан быһааран этэр кыаҕым суох курдук, ол киэһэ кэннэ ити ийэ хараҕар костүбэккэ буола сатыыбын, уулуссаҕа кинини көрдөрбүн эрэ (кини аттынааҕы кыбаарталга олорор) ырааҕынан кыйа хаамабын.

Онтон алтынньы 16 күнэ - Воробьев Серега төрөөбүт күнэ. Бу күн хас сыл ахсын кини төрөппүттэрэ уолларын доҕотторун, табаарыстарын бырааһынньыктааҕы, баайталым остуолларыгар ыныраллар. Түөрт уончалаах, балачча сааһырбыт дьон кэлэллэр, онно арыгы оннугар, кэмпиэттээх чэй иһэллэр, песочнай туорду кытары яблочнай бөрүөгү – барыта, уоллара Серега сөбүлээн сиир астарын.

Уруккутун курдук онороллоро, сэрии иннинээҕи кэм кэриэтэ, хаһан эрэ бу хос иһигэр оонньоон, тыаһаан-ууһаан, күлэн-салан, оҕолору хамаандалыыр улахан сүүстээх, олоххо наһаа тардыһыылаах уолчааннара олорон ааспыта. Афганистан хайа эрэ хайатын анныгар өлөрүллүбүт уоллара. Кини сэймэктэммит өлүгүн сэрии кэмигэр кыайан хомуйбаккалар киһилии харайбатахтара даҕаны. Остуол саамай төрдүгэр Серега олорбут олоппоһун ууралларa, кини чааскылаах тэриэлкэтин, онно ийэтэ олус кичэйэн, кыһаллан саахардаах эриэхэни, торт улахан куһуогун уонна яблочнай бөрүөктэн кыратык ууран биэрэрэ. Хайдах эрэ бу бириэмэҕэ Серега итини барытын олус минньигэстик сиэн баран, өрүү буоларыныы, туох баарынан хаһыытыах этэ: «Аата минньигэһин эриэхсит!!! Кытаатыҥ, уолаттар, «түһүнэн» кэбиһиҥ!..»

Серега ийэлээх аҕатын иннилэригэр бэйэбин иэстээх курдук сананабын: буруйданабын, самнабын…мин эргиллэн кэллэҕим, оттон Серега өллоҕо диэн ити киэһэни быһа бэйэбин кэрбэнэбин. Толкуйга түспүт санаабар, тула тугу кэпсэтэллэрин истибэппин, ырыыхыраах сылдьабын…

Толкуйбунан бүтүн Арассыыйаны барытын көрөбүн, хас иккис эбэтэр үһүс ыалга ким эмэтэ төннүбэтэҕин санаатахпына, сүрэҕим өрө мөхсөн күүскэ ыарытыйарга дылы...

"ТӨГҮРҮЧЧҮ ҮТҮӨ САНААЛААХ ДЬОН"

(кэпсээн)

Эмээхсин автобуска илиилэрин төбөтүгэр ууран баран минньигэстик нуктуур. Эргэ боростуой танастаах: нэктийэн кыччаабыт сонноох, дьыл кэмигэр сөбө суох сылаас сибиитирэлээх, төбөтүгэр – борон дьүһүннээх, күн уотугар уоттуйбут былаатгаах. Эмискэ уһуктан кэлээт, ыйытар: «Даачалар тохтобуллара буолбатах дуо?» - диэн. Олорон эрэ автобус түннүгүнэн ардах түһэ турарын көрөн хомойбут, кыыһырбыт куолаһынан: «Бу баар өстөөх!.. Биһиги матыахпыт дуо, ама?! – диэхтиир.

-- Тэллэй ардаҕа дии, тугунан эйиэхэ мэһэйдээтэ?

Кини тулатын өйдөөбөтөхтүү одуулуур, куорат дьоно бары кинини көрөллөрүн өйдүү биэрэн, быһаарар кэриэтэ этэр: «Бурдук үүнэригэр анаан билигин ардах түспэт буоллаҕа. Отой наадата суох». Онтон наҕыллык, үөрбүттүү: «Чэйинэн, килиэбинэн аһыыр буоллахпыт, ол тэллэй диэхтээн!»

Куччугуй унуохтаах, күн уота көрөн хараарбыт, мыччыстыбыт сирэйдээх, кырдьаҕас да кырдьаҕас – аҕыс уонун ааспыт, ол да буоллар олус тыыннаах, кэрэ киһи. Илиилэрэ дэлби куурбуттар да буоллар, өссө даҕаны кытаанахтар. Айаҕар икки илин тиистэрэ эрэ хаалаахтаабыттар. Баттаҕар иилистибит былаатын көннөрө-көннөрө, бэрт эйэҕэстик үөрэ-үөрэ, олус судургутук кэпсэтэр, бэйэтин туһунан кэпсиир.

Иркутскай куораттан төрүттээх эбит, уолун өлөрбүттэр, кыыһа ыарахан ыарыыттан эмиэ олохтон туораабыт. Онон чугас кимэ даҕаны суох. Москва куоракка бара сылдьыбыт, бэйэтэ этэринии «пензиятын» чааһын быһаарса, кэлин билбиппит, кэлэр-барар билиэтэ суох. Бэйэтин кытары таһаҕаһа суох, саатар кыракый да суумка дуома.

-- Хайдах ол билиэтэ суох айаннаатын? Аара тохтотон хааллар-батахтара дуо? – диэн тула олорор дьон соһуйбуттуу ыйыталаһаллар. – Оттон хонтуруол? Таможня үлэһиттэрэ ханна көрөллөрүй?

- Ол хонтуруолгутун, таможняҕыт үлэһиттэрин таһынан икки төгүл ааспытым. Хонтуруол даҕаны хайыаҕай? – сэниэтэ суохтук үөрээхтиир. – Хонтуруолга да дьоннор тураллар. Төгүрүччү үтүө санаалаах дьон элбэх! – бэйэтэ этэригэр эрэллээхтик, үөрүүлээхтик, барыбытыгар эттэ уонна хайдах эрэ бэйэтин көмүскэнээри дуу, эбэн: «Мин мээнэ айаннаабатах буоллаҕым, кыайтарбатах дьыалабын ситиһээрибин бара сырыттаҕым», -- диэтэ.

Ити кини эппит „төгүрүччү үтүө санаалаах дьон элбэх" диэн тылларыгар киһиэхэ эрэл улаханын, санаата өрө күүрүүлээҕин бэлиэтиир, хайдах эрэ дууһаҕа сылаас, сырдык киирэн бары даҕаны үөрэн, дуоһуйарга дылыбыт.

Ол эрэн, билиэтэ суох Арассыыйа аҥарын айанныыр, ол эбэтэр биэс тыһыынчаттан тахса килэмиэтири тилийэ көтөр уонна төттөрү айаннаан кэлэр диэн киһи өйүгэр хайдах даҕаны кыайтарбат курдук. Биһиги бары итэҕэйэбит. Киниэхэ туох эрэ наһаа үчүгэй, сырдыы сылдьар санаа баар, муударай буолуу бэлиэтэ: сирэйэ-хараҕа, мичээрэ үтүөнэн эрэ сыдьаайаллар. Ис санаатыттан кырдьыга барыта көстө сылдьарынан даҕаны киниэхэ итэҕэйбэт буолуохха сатаммат курдуга. Олорсон иһээччилэртэн ким эрэ кинини бэрэскинэн күндүлүүр, ону ылаат олус истиҥник махтанар уонна аадьуо ыксаабакка эрэ бэрэскитин иккиэйэх тииһинэн ыстаахтыыр.

Ол икки ардыгар күлүгүрэн турбут былыт аһыллан, күммүт чаҕылыҥнас сардаҥалара мөлөйүөнүнэн түспүт таммахтарга түһэн, араас өнүнэн күлүмүрдүүр.

Бэрэскитин сиэн бүтэрээт, кини олус үөрбүт харахтарынан түннүк нөнүө саҥа көрбүт курдук сөхпүттүү: «Оҕолоор, көрүҥнүтүүй, эчи кэрэтиин!.. Суох, эһиги көрүҥ…»

ЭҔЭРДЭЛИИБИТ!

Тапталлаах кэргэммит, күн сирин көрдөрбүт ийэ-маамабыт, ийэбит, кэмүс кэтэээ убайбыт кэтээ туттунар, алдана баараан дьаабыт саамай тапталлаах, истиин күндүү киһибит Мария Петровна МАТВЕЕВАНЫ үйэ анардаах үбүлүөйүнэн долгуйан туран эҕэрдэлиибит!

Бу орто туруу дойдуга кыыс оҕо буолан, күн сырдыгын көрөн, сирдээҕи аналгын толорон тапталлаах кэргэн, ийэ, эбэ аатын ылаҥҥын биһиэхэ үөрэ-көтө дьолу сырдыктааҕыҥ. Эн биһиэхэ кыһамньыҥ, долгуйуҥ, сүбэ-амаҥ туохтааҕар да күндү; чугас уонна сылаас!

Эйиэхэ – холобур оҥостор, кэлэн туттар киһибитигэр баҕарбыт этиибит кытаанах доруобуйаны, үлэҕэр ситиһиилэри, үрдүк чыпчаалары, соҕуруур дьарыккын ыһыллыбаккы, өссө дааҥны элбэх ис дууһаттан төрөөр ийэ тылыгар эҕэрдэлэргин эбэттэ турарар. Биһиги оттуубутуттан куруутун ойобуң, айдобуң, убаастабылыҥ, таптал уонна кэлэн туттуу баар буолуо.

Эҕэрдэни кытта кэргэниҥ Иннокентий Константинович, уолуҥ Баргэн, кыргыттарыҥ Яна, Туйаара.

Болҕойуҥ!

ЧУРАПЧЫТААҔЫ ПОЧТАМТ ТЭРИЙБИТ СҮҮЙҮҮЛЭЭХ ООННЬУУТУН ТҮМҮГЭ

1. Чурапчы нэһ., Петровскай уул., 38/8 – хобордоох (сковорода)
2. Чурапчы нэһ., Петровскай уул., 42 – хобордоох
3. Уһун Күөл, Түөйэ – хобордоох
4. Чурапчы нэһ., Советскай уул., 21 – хобордоох
5. Чурапчы нэһ., Ярославскай уул., 12/5 – хобордоох
6. Чурапчы нэһ., Эрилик Эристиин уул., 15 – плед
7. Чурапчы нэһ., Западнай уул., 12 – плед
8. Чурапчы нэһ., Новай переулок уул., 10 – чуораан-сувенир
9. Чурапчы нэһ., Горькай уул., 7 – чуораан-сувенир
10. Чурапчы нэһ., Макаров уул., 7 кв 27 – пикник суумката
11. Чурапчы нэһ., Ручейнай уул., 8 – сыттык
12. Чурапчы нэһ., Кусхара уул., 3 – сахалыы моһуоннаах сыттык
13. Чурапчы нэһ., Ярославскай уул., 46 кв 8 – чэй иһэр сервиз
14. Чурапчы нэһ., Октябрьскай уул., 50 – бурдук аһы буһарар форма
15. Чурапчы нэһ., Ярославскай уул., 22/10 – дьиэ кинотеатра

Сүүйүүлээхтэр бириистэргитин Чурапчы почтамыттан кэлэн ыларгытыгар.

Төл.: 44-026.

ХАРЧЫНЫ САТААН ТУТТА ҮӨРЭНИЭХХЭ

Хас биирдии киһи баай-талым, дьоллоох олохтоох буолуон баҕарар. Ол туһугар сороҕ дьон күүскэ туруулаһан, бынс-хайаҕас булан сыалын ситиһэргэ дьулуһар. Оттон үксүбүт юрнэтэ күнноэҕинэн олоробут, иннибит туһугар улаханнык кыһаллыбаппыт, тымтыктанан да көрбөппүт. Дьиҥэр, оҕолоох-уруулаах дьон быһыытынан харчыбытын сатаан тутта, харыстыы үөрэниэхпит наада этэ. Төһө да орто хамнастаах буолларбыт син-биир үпкэ-харчыга ыктарабыт, баҕалаах дьиэ-уот, массыына, саҕыннаах атыылаһарбытыгар харчы тиийбэтиттэн үгүс кыһалҕаны көрсөбүт.

«Общественное мнение» диэн чинчийэр фонда ыыппыт ыйытыгын түмүгүттэн көрдөххө, 14% киһи күн бүгүн харчыларын үүннэриллэрин туһунан толкуйдаабат, оттон 13% харчыларын дьиэҕэ уура сыталлар эбит. 26% киһи ордук харчыларын хамсабат баайга, 9% бэйэ бизнэһин сайыннарыыга, 8% күндү таастарга, онтон хаалбыттар баанна уураллар эбит.

Америка биллиилээх предпринимателэ, инвестора уонна суруйааччыта Роберт Кийосаки харчыны хайдах сөпкө туһанар, муннар, элбэтэр туһунан суруйбут бибиэрбит кинигэлэрэ Аан дойду үрдүнэн хас да мөлүйүөннээх тираһынан тарҕанан бестселлер буолан тураллар. Киһи «харчыга хачыгырдаабакка, тоттөрүтүн харчыны бэйэҥ тускар үлэлэппэккэ" диэн бэргэн этиитин туһаммыт эбэтэр туһаныан баҕарар дьон ырмыйалара күн-түүн хаҥаан иһэр. "Дьон-сэргэ тиийиммэт буолуутун сүрүн төрүөтүнэн харчы диэн тугун билбэттэрэ буолар. Ол түмүгэр бары харчыга үлэлииллэр, харчыны хайдах бэйэҕэр үлэлэтэр туһунан ким да толкуйдуу сатаабат", – диэн этэр. Кини сүбэтэ-амата бэрт судургу курдук эрээри, биир өттүнэн, дьон үпкэ-харчыга сыһыаннара итэҕэтиилээхтик ойууланар.

Харчыны сатаан туттуу – эмиэ түсгэ сатабыл. Сатаан уурунар, муннар дьон үптэрэ күнтэн күн хаҥыы, эбиллэн иһэрэ элбэҕи этэр. Аныгы үйэ ирдэбилинэн дьон-сэргэ харчыларын бааннарга эбэтэр кэлин үөдүйбүт финансовай тэрилтэлэргэ уурдаран салгыы үлэлэтэр, улаатыннарар буолуохтаахтар. Маныаха кыһаммыт сэрэхтээх буолуу ирдэнэр. Маныаха кыллаабынайа, уурдарар тэрилтэҕин үчүгэйдик сыныйан үөрэтэн, эркин курдук эрэллээҕи эрэ талыахха наада. Манан эн уурдарыы харчыҥ сөпкө хараллара улахан тутуллуктаах.

Биһиги куораппытыгар «АартыкЭкспрессКредит» диэн финансовай тэрилтэ үлэлээбитэ номнуо онус сылыгар барда. Бу тэрилтэ үлэтин-хамнаһын сүрүн сыалынан – дьон-сэргэ олоҕун үйгүтүн тупсарыы, харчыны нэс биэрии уонна нэһилиэнньэттэн бырыһыаннаах иэс ылыы буолар. Ол эбэтэр кыра суумалаах кирэдьиити кылгас кэм иһигэр элбэх туоһулуур докумуона суох биэрэр уонна төттөрүтүн дьонтон кирэдьиит ылан, ый аайы бырыһыан төлөөн улаатыннаран иһэр.

Күн бүгүн "АартыкЭкспрессКредит" тэрилтэ өҥөтүгэн туһаммыттар ахсааннара элбии турар. Тэрилтэ сүрүн салайааччыта Марианна Валерьевна Заболоцкая этэринэн, "АартыкЭкспрессКредит" филиаллара 11 улууска – Аммаҕа, Горнайга, Мэҥэ-Хаҥаласка, Үүс-Алдаҥҥа, Намҥа, Ньурбаҕа, Хаҥаласка, Өлүөхүмэҕэ, Бүлүүгэ, Чурапчыга уонна Сунтаарга үлэлии олороллор.

"АартыкЭкспрессКредит" уратыта диэн кыра суумалаах кирэдьиити улахана суох бырыһыаннаах иэс биэрэбит уонна кирэдьиит курдук ылан ый аайы бырыһыан төлүүбүт. Биһиги үлэбитин Үп-харчы ырыынагын федеральнай сулууспата (ФСФР) уонна Центробанк кытаанахтык хонтуруоллуур, туох баар барыстыытын, отчуоттарбын ыыталлар, айбы отчуоттаан иһэбит. Маны таһынан, үп-харчы эргиирэр үлэлиир тэрилтэлэр федеральнай реестрдэрин испииһэгэр киирэ сылдьабыт. Онон биһиги үлэбит-хамнаспыт дьэҥкир уонна эрэллээх", – диэн билиһиннэр.

Тэрилтэ үлэһиттэрэ кэрэ-бэлиэ дааталарга сөп түбэһиннэрэн киллийэннэригэр сэһүччүү бэлэх оҥорор үгэстээхтэр. Ол курдук, быйыл сайын хас биирдии харчы уурарбыт киһиэхэ дьиэҕэ-уокка туттуллар тиэхиникэни бэлэхтээбиттэр. Онтон Билии күнүгэр көрсө «Простая арифметика" аахсыйа чэрчитинэн, кылыйэннэригэр харчыларын ааҕа-суоттуу сылдьалларыгар аналлаах калькулятор туттэрбиттэр.

Интэриэһиргээбит дьон «АартыкЭкспрессКредит" тэрилтэ туһунан сиһилии билиэх телефонунан: 8(4112)36-23-99. Тэрилтэ сүрүн офииһа Дьокуускай куорат, Петровскай уулуссатын 19 дьиэтэ.

Билээр төлөпүөннэрэ: 8(4112)36-23-99.

***

Ыйытык: *Мин Соловьев Егор Иванович диэммин. Бу күннэргэ дьиэ кэргэнниинэн итии дойдуга сынньана бараары бэлэмнэнэ сылдьабыт. Уопускам харчытын ииэр ыла илигин, ол иһин 20 тыһ. солк. икки нэдиэлэҕэ иэс ылыахпын баҕарабын. Сынньалан кэнниттэн даҕаны кирэдьиппин төлөөн кэбиһиэм этэ. Кирэдьиити хайдах усулуобуйанан биэрэҕит?*

Хоруй: Элбэх дьон сэргиир боппуруоһун ыйыппыккытыгар махтал. Бүгүҥҥү күнгэ «АартыкЭкспрессКредит" 5 000 - 20 000 солкуобайга диэри кирэдьиити биир докумуонунан биэрэр – паастар.

20 000 солкуобайы күҥҥэ 1,2 % биэрэбит. Бырыһыана 14 хонукка 3 360 солк. буолар. Ол эбэтэр, икки нэдиэлэнэн 23 360 төлүөхтээххит.

Ыйытык: *Мин уйэм тухары учууталлаабыт пенсионеркабын, аатым Екатерина Петровна Аммосова. Быйыл биир хостоох квартирабын атыылаатым уонна уурдаран улаатыннаран баран икки хостоох квартира ылаары былааннаныбын. Саамым үрдүк үөрэххэ үөрэнэ сылдьар, ыал буолаары дьиэлээхпин баҕарабын. 1 500 000 солкуобайы икки сылга уурдардахпына төһө дохуоттаныахпыный?*

Хоруй: Ыйытыккыт иһин баһыыба. Билиҥҥи усулуобуйабытынан 2 сылга 48% буолар. Биирдиилээн дьон харчытын уурдарыыга 13 % нолуок тутуллар, ол иһин нолуогун көҕүрэтэн туран дохуокут 2 сылынан 1 252 800 солкуобай буолар. Дуогабар болдьоҕо бүтэригэр илиигитигэр 2 752 800 солкуобайы ылаҕыт.

Хоруйдарга эппиэттээтэ Анастасия Стручкова, старшай менеджер.

Уурдарыы харчыга этиилэр

аата	сыллааҕы %	болдьоҕо
Бронзовый	36 %	12 ыйга
Серебряный	40 %	18 ыйга
Золотой	48 %	24 ыйга
Платиновый*	49 %	18 ыйга

*аахсыйа 2014 сыл сэтинньи 30 күнүгэр диэри ыытыллар.

Ирдэнэр докумуоннар:

Нэһилиэнньэттэн: паастар уонна ИНН.

Тэрилтэттэн: устаан, салайааччы анаммытын туһунан боротокуол эбэтэр быһаарыы, бэрэстэбиитэл паастара уонна дэбиэринэс, ЕГРЮЛ-тан выписка, ОГРН сибидиэтэлистибэтэ, ИНН.

Нэһилиэнньэттэн дохуот 13%-на нолуокка тутуллар.

Тэрилтэттэн нолуок тутуллубат.

Сэнээрбиттэр, ыйытыылаахтар маннык аадырыстарга сиһилии билиэҥ эбэтэр сибиэттэн эрийэн босо сүбэҕэ сырыйтарыҥ:

Бэнидиэнньик – чэппиэр: 9 ч. – 17 ч. Бээтиҥсэ: 9 ч. – 16 ч.

Оробуота: субуота, баскыһыанньа.

Чурапчы нэһ. Карл Маркс уул. 21. "У Егора" эргиэн дьиэтэ, 3-с этээс.

Төл.: 8(41151)41-0-08.

БИЛЛЭРИИЛЭР / ОБЪЯВЛЕНИЯ

Руслан Егорович Седалищев аатыгар бэриллибит паастар, СНИЛС, ИНН сүппүттэринэн дьиҥэ суоҕунан ааҕыллар.

***

"Дагдача" атыы-эргиэн киинигэр арендаҕа атыы туочукалара бааллар.

Билээр төл.: 8-914-266-29-00.

Тапталлаах аҕата, Чурапчы нэһилиэгин олохтооҕо

ИВАНОВ Архип Афанасьевич

олохтон туораабытынан биирэ үөрэммэр табаарыстарыгар Алсыҥҥа, балтыгар, ийэтигэр кутурҕаммытын тиэрдэбит.

2-с „г" кылаас үөрэппиттэрэ, төрөппүттэрэ, кылаас салайааччыта.

Тапталлаах оҕолоро

АТЛАСОВ Сайдам

соһумардык олохтон туораабытынан кутурҕаннарын тиэрдэллэр:

- Тапталлаах оҕолоро Атласов Сайдам олохтон туораабытынан аҕатыгар Дмитрий Васильевичка, ийэтигэр Диана Степановнаҕа, биирэ төрөөбүттэригэр „Чурапчы" ТХПК коллектива.
- Тапталлаах оҕолоро Атласов Сайдам соһумардык олохтон туораабытынан ийэтигэр Диана Степановнаҕа, аҕатыгар Дмитрий Васильевичка, биирэ төрөөбүттэригэр „Боотур" эргиэн киинин коллектива.

Тапталлаах аҕабыт, эһээбит, хос эһээбит, Чурапчы нэһилиэгин олохтооҕо, үлэ, тыыл бэтэрээнэ

СЕДАЛИЩЕВ Борис Ильич

81 сааһыгар уһун ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытын бары билэр дьонугар курутуйан туран иһитиннэрэбит.

Оҕолоро, сиэннэрэ, хос сиэннэрэ.

Тапталлаах убайбыт, Чурапчыттан төрүттээх Тамбов куорат олохтооҕо, байаннай летчик, пенсионер

МАКАРОВ Иван Михайлович

бу дьыл сэтинньи 8 күнүгэр ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытын билэр дьонугар, табаарыстарыгар, аймахтарыгар курутуйан туран иһитиннэрэбит.

Бырааттара, балтылара.

Кутурҕаннарын тиэрдэллэр:

–Киниэхэ ыытыстарын кэлэ туттар доҕордоро Макаров Иван Михайлович олохтон туораабытынан кини кэргэнигэр Татьяна Викторовнаҕа, уолугар, кыргыттарыгар, биирэ төрөөбүттэригэр 1965 сыллааҕы Чурапчы орто оскуолатын бииргэ бүтэрбит доҕотторо.

Кылаабынай редактор – **А.А. ЗАХАРОВ.**
Эппиэттиир сэкирэтэр, суруук отдела – **Е.Г. МАКАРИНСКАЯ.**
Экономика, спорт, тыа хаһаайыстыбатын отдела – **А.М. СЛЕПЦОВ.**
Корреспондент – **Н.Н. ПУХОВА, С.А. ЖЕНДРИНСКЭЙ.**
Корректор – **В.Н. ПЕТРОВА.**
Тарааччы – **Ф.А. ПРОТОДЬЯКОНОВ.**
Бэчээттээччилэр – **С.А. ПАВЛОВ, Ф.А. ПРОТОДЬЯКОНОВ.**

Тэрийэн таһаараачылар: СР Правительствота, Чурапчы улууһун "Саҥа олох" редакционнай-издательскай холбоһук автономнай учреждение. Российскай Федерация Роскомнадзор СР управлениетыгар 2012 с. кулун тутар 15 күнүгэр регистрацияламмыт нүөмэрэ – ПИ №14-0238.

ААДЫРЫСПЫТ: 678670, Чурапчы сэл., Карл Маркс уул., 26 "а". **Телефоннарбыт:** редактор – 41-332, отделлар – 41-265, 41-358. E-mail: sanaoloh@mail.ru, сайт: sanaoloh.ru

Бэчээккэ сакаас: № 160 (10979) Тираж 1405. Хаһыат сыаната: 10 солк.

Саҥа олох

[illegible]

Хаһыат бэчээккэ бэриллэр графига: 16 ч 00 м. Бэчээккэ бэрилиннэ: 16 ч 00 м. "Саҥа олох" редакционнай-издательскай холбоһукка 10.11.2014 с. офсетка бэчээттэннэ.
Аадырыһа: 678670, Чурапчы сэл., Карл Маркс уул., 26 "а". Индекса: 54907. Хаһыат нэдиэлэҕэ үстэ: оптуорунньукка, чэппиэргэ уонна субуотаҕа тахсар.